

Nacionalni inštitut
za **javno zdravje**

Organizacija javnega zdravja v Sloveniji

Mag. Tatjana Krajnc Nikolić, dr.med., spec.socialne medicine in spec.javnega zdravja

Seminar za pripravnike zdravnike in zobozdravnike
9.10.2025

Zoom meetings are just modern seances

"There's someone who wants to join us."
"Elizabeth, are you there?"
"We can't hear you."
"Can you hear us?"

Javno zdravje- definicija

*„Znanost in spretnost **preprečevanja** bolezni, **krepite** zdravja in podaljševanje življenja s pomočjo **organiziranih naporov družbe**.“* C.E.O. Winslow

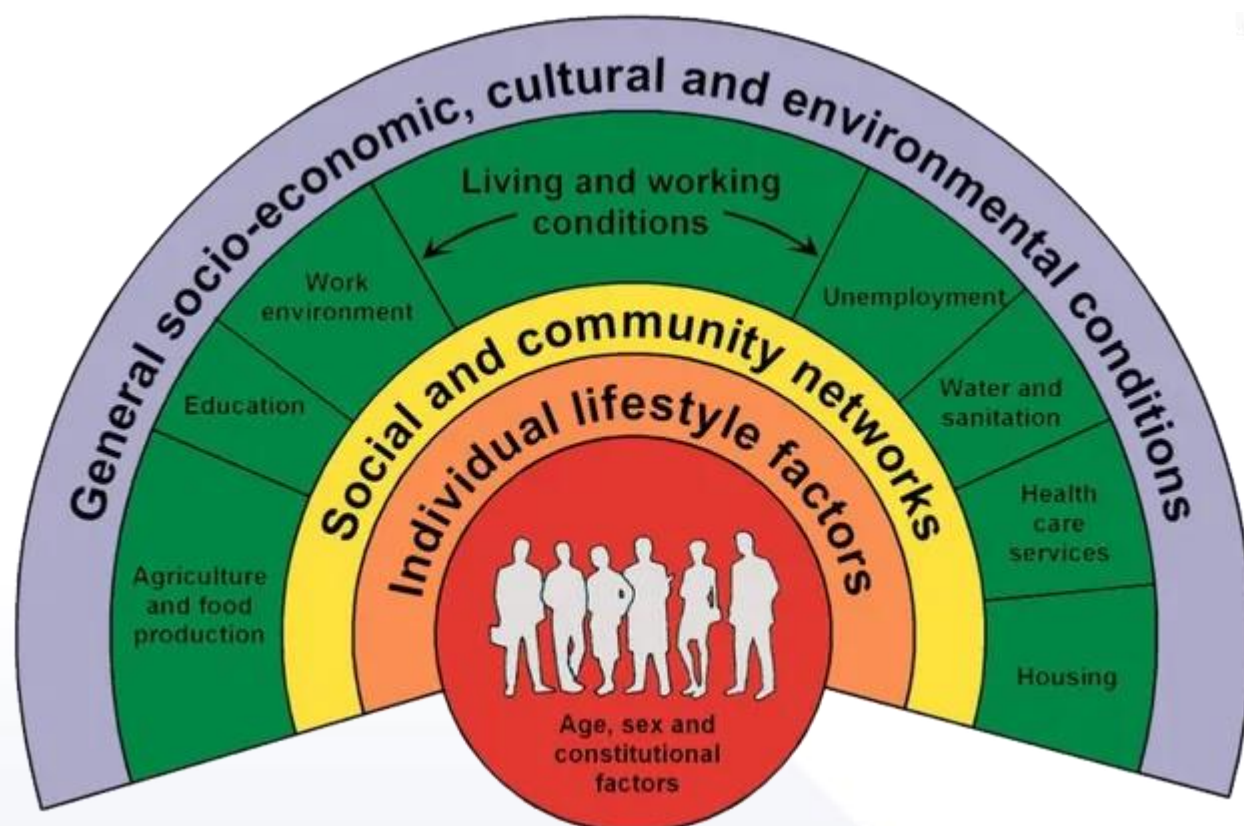
- Povezuje: socialno medicino, zdravstveno statistiko, epidemiologijo nalezljivih bolezni, okolijsko medicino, zdravstveno ekonomiko...
- Razvija se skupaj z razvojem in spremembami v družbi

Javno zdravstvo:

Mreža zdravstvenih ustanov, ki se financira iz javnih sredstev-zdravstvenega zavarovanja – najpozneje zdaj vsi vemo kaj to je.

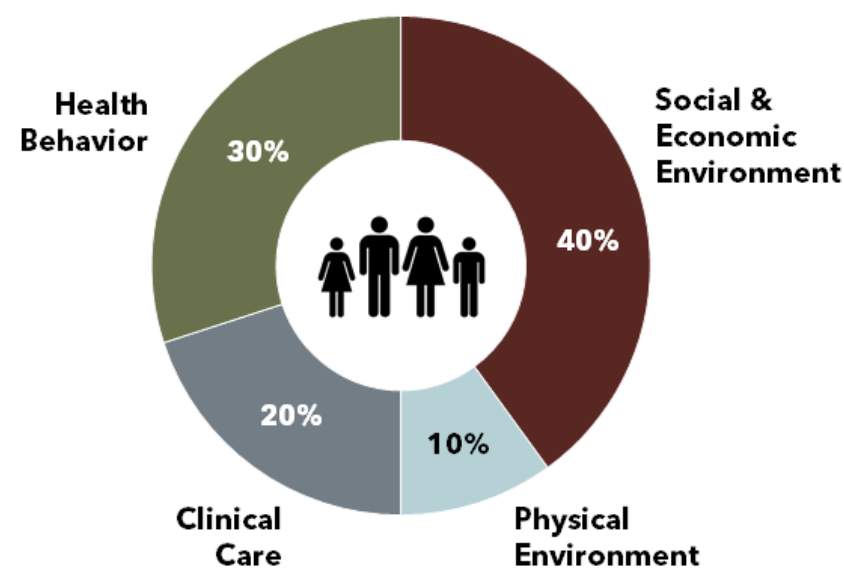

Vplivi na zdravje

Source: Dahlgren and Whitehead, 1991

THE DRIVERS OF HEALTH

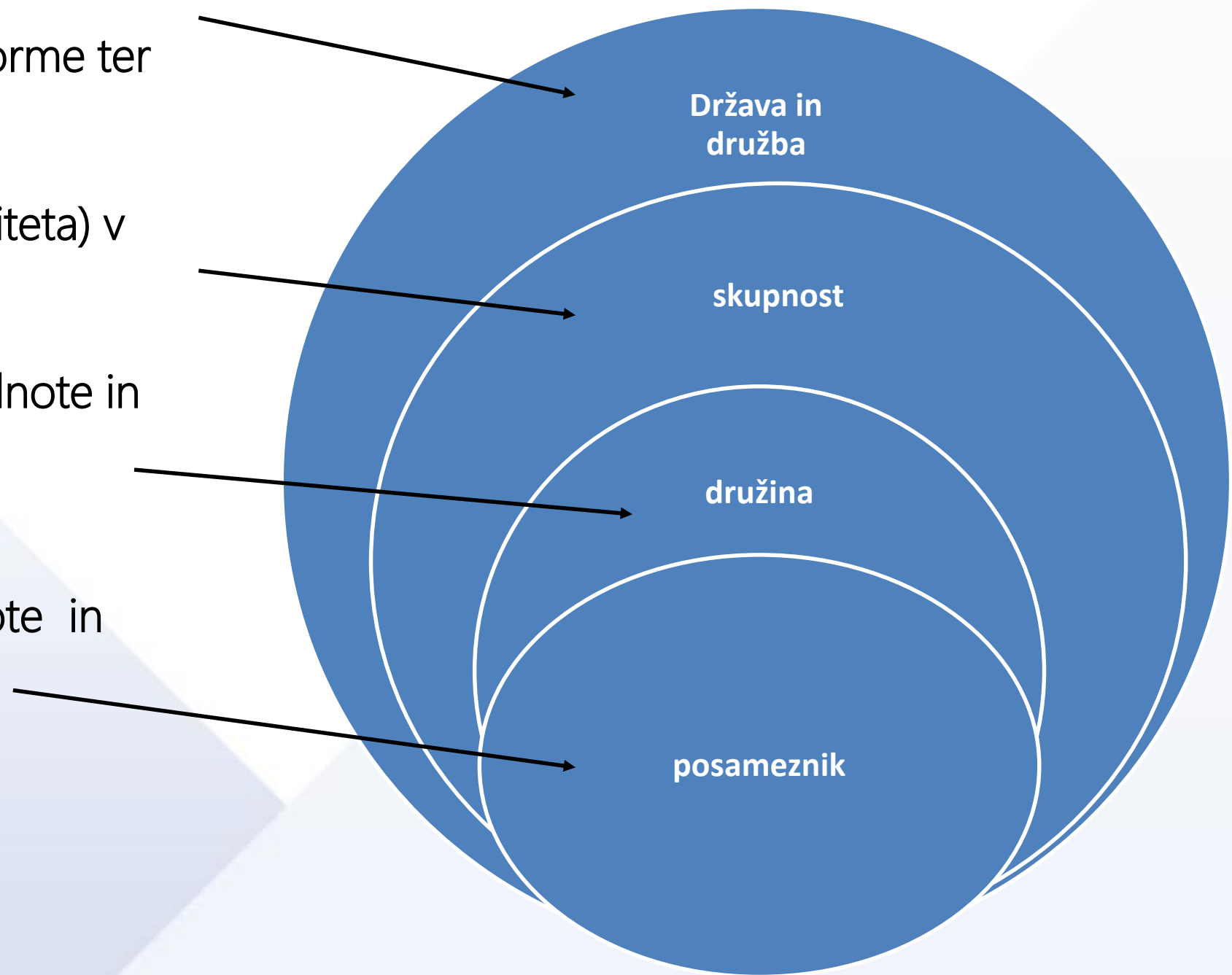
Note: Excludes the role of genetics.

Source: McGovern, Laura, Miller, George and Hughes-Cromwick, Paul. Health Policy Brief: The Relative Contributions of Multiple Determinants to Health Outcomes. *Health Affairs*. August 21, 2014.

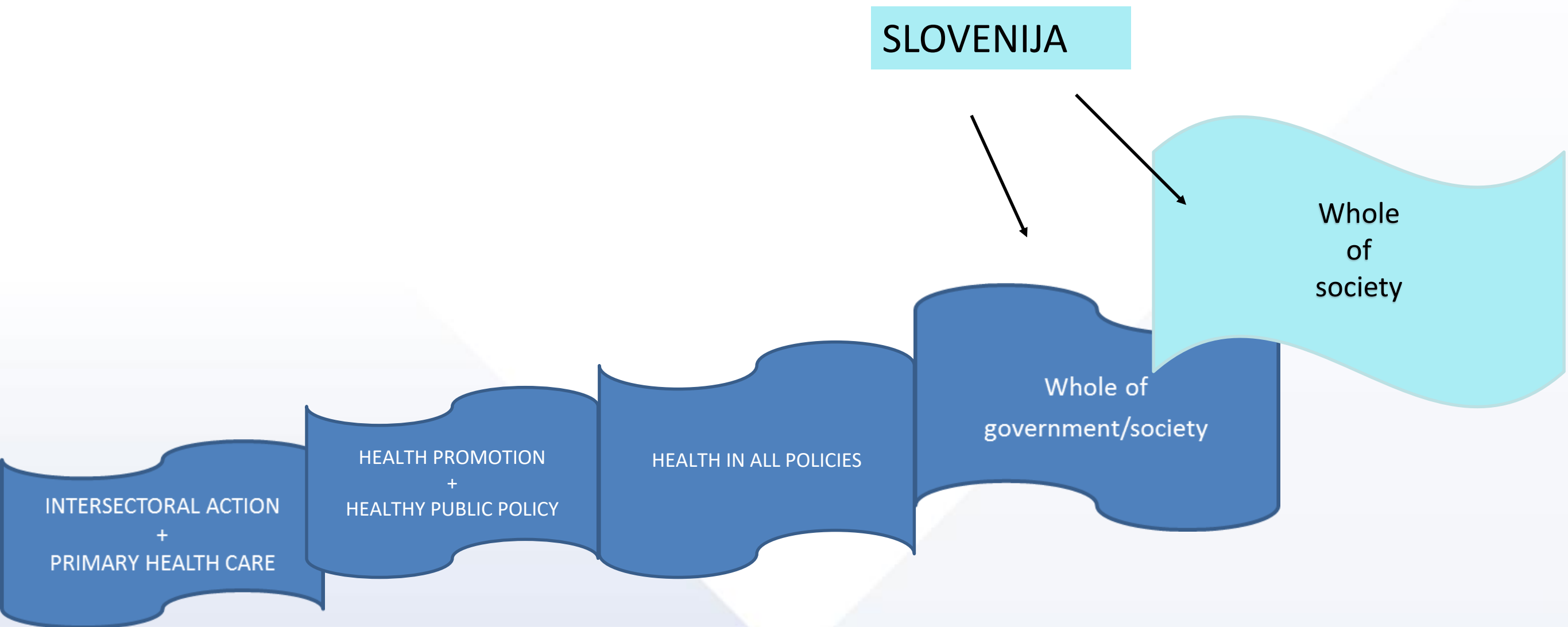
SycamoreInstituteTN.org

Ravni delovanja javnega zdravja

- Zakonodaja in predpisi
- Družbene , moralne in etične norme ter kultura
- Povezanost in zmožnost (kapaciteta) v skupnosti
- Socialno-ekonomski status, vrednote in vedenjski slog
- Osebne lastnosti-dedne, vrednote in vpliv mikro okolja

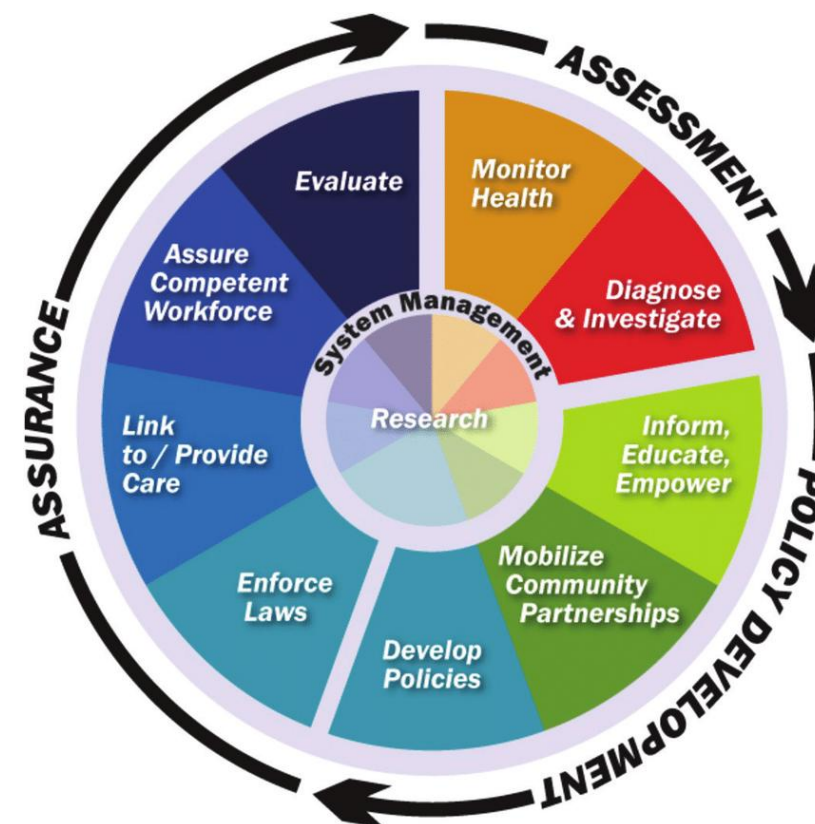

Prehod paradigem SZO: odnos družbe do zdravja-javnega zdravja

Ključne funkcije/naloge javnega zdravja (SZO)

1. **Spremljanje** zdravja in blaginje prebivalstva ter sistema zdravstvenega varstva
2. **Pripravljenost** za obvladovanje groženj zdravju
3. **Varovanje** zdravja, vključno z ukrepanjem na področju okolja in zdravja, zdravja pri delu, varne hrane idr.
4. **Krepitev** zdravja in zmanjševanje neenakosti v zdravju
5. **Preprečevanje** in zgodnje odkrivanje bolezni
6. **Upravljanje** in vodenje na področju javnega zdravja

7. **Zagotavljanje** kritične mase usposobljenih in kompetentnih **strokovnjakov** javnega zdravja
8. Zagotavljanje vzdržnega **financiranja** in učinkovite **organizacijske** strukture
9. **Zagovorništvo**, komunikacija in mobilizacija skupnosti za zdravje
10. Krepitev **raziskovanja** na področju javnega zdravja v podporo politikam in ukrepom

Stebri javnega zdravja

I steber:

Ustanove in izvajalci/nosilci javnega zdravja

- Vlada RS- Ministrstvo za zdravje, službe, organi vlade, druga ministrstva
- NIJZ
- NLZOH
- Zdravstvene ustanove: zdravstveni domovi, bolnišnice, zasebniki, lekarne...
- Izobraževalne ustanove
- ZZZS, zavarovalnice
- NVO
- Lokalne oblasti/skupnosti
- Gospodarski subjekti/delodajalci

2. steber: Pravni okvir

Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (ZZVZZ)

Zakon o zdravstveni dejavnosti (ZZDej)

Zakon o zdravniški službi (ZZdrS)

Zakon o zbirkah podatkov s področja zdravstvenega varstva (ZZPPZ)

Zakon o varstvu osebnih podatkov (ZVOP-1)

Zakon o varnosti in zdravju pri delu (ZVZD-1)

Zakon o pacientovih pravicah (ZPacP)

Zakon o nalezljivih boleznih (ZNB)

Zakon o omejevanju uporabe tobačnih in povezanih izdelkov (ZOUTPI)

Zakon o duševnem zdravju (ZDZdr)

Zakon o proizvodnji in prometu s prepovedanimi drogami (ZPPPD)

Zakon o omejevanju porabe alkohola (ZOPA)

.....

Tudi zakonodaja se (relativno) hitro spreminja!

Pravilniki, uredbe, predpisi, drugi podzakonski akti,...

<https://www.gov.si/drzavni-organi/ministrstva/ministrstvo-za-zdravje/zakonodaja-ministrstva-za-zdravje/>

3.steber: Programi in strategije

Svit- Državni program presejanja in zgodnjega odkrivanja predrakavih in rakavih sprememb na debelemu črevesu in danki

Državni program **ZORA**- presejanje na raka materničnega vratu

Program **DORA**- presejanje na raka dojk

Dober tek Slovenija- nacionalni program o prehrani in telesni dejavnosti

Državni program za obvladovanje sladkorne bolezni za obdobje 2020 do 2030

Državni program obvladovanja raka (DPOR) za obdobje 2017-2021

Program integrirane preventive kroničnih bolezni za odrasle- prenovljen obstoječi program

PRAVILNIK

za izvajanje preventivnega zdravstvenega varstva na primarni ravni

3. Steber

Programi za ranljive skupine in obvladovanje velikih javnozdravstvenih problemov

ZDAJ- Program preventivnega zdravstvenega varstva otrok in mladostnikov-, vključno s preventivo za študente, ter ženske v reproduktivni dobi-prenovljen obstoječi program

MIRA- Nacionalni program duševnega zdravja

SOPA- Skupaj za odgovoren odnos do alkohola

E- zdravje

Vseprisotna digitalizacija vseh storitev

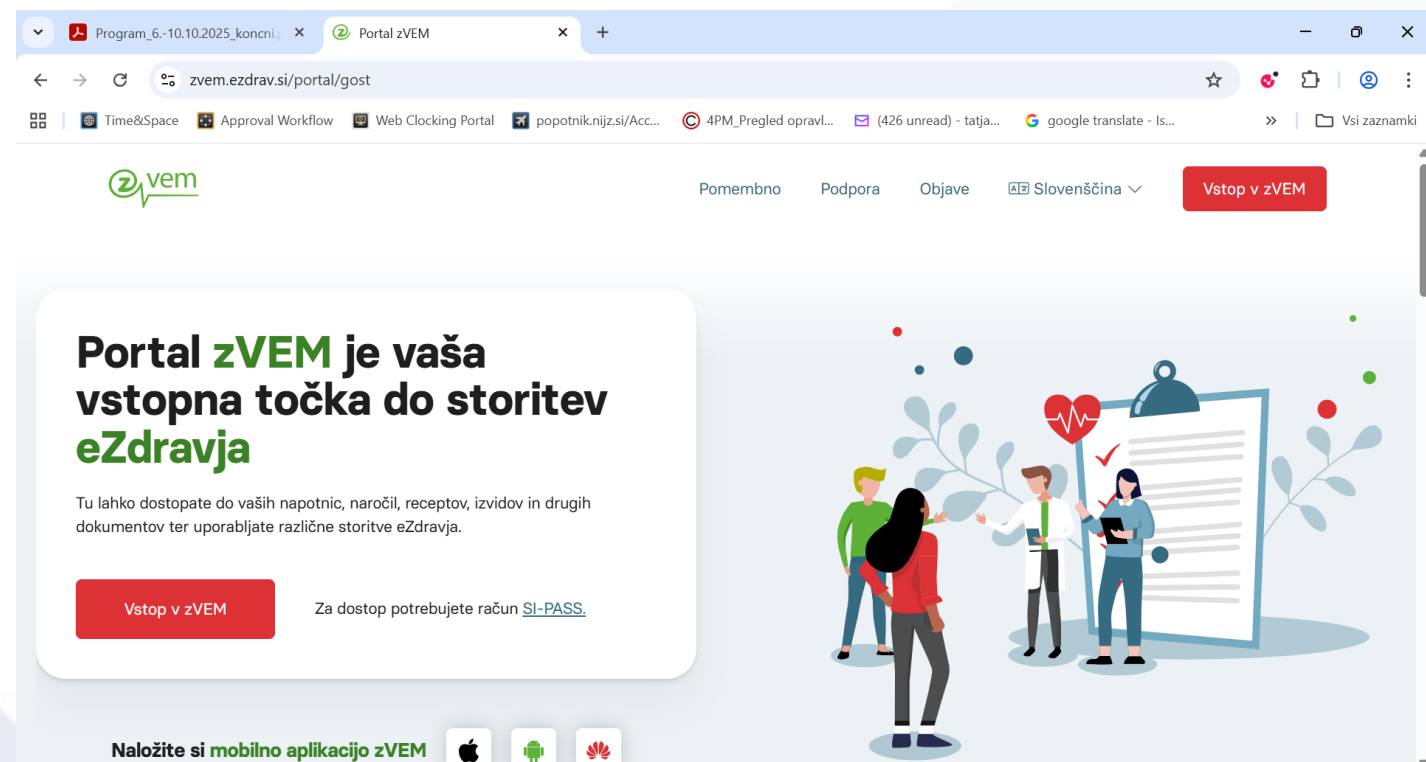
Pogoj za vstop: digitalni podpis!

Digitalna zdravstvena pismenost
Digitalni razkorak

Raba interneta:

- Postopoma upada s starostjo
- Narašča s stopnjo izobrazbe
- Ženske, brezposelni in upokojenci manj uporabljajo

<https://zvem.ezdrav.si/portal/gost>

Institucionalno javno zdravje v Sloveniji

1923. Higienški zavod v Ljubljani- 100 let javnega zdravja v Sloveniji

Do 2.svetovne vojne in po njej: ustanovitev higienskih postaj/zavodov za zdravstveno varstvo v vseh regijah

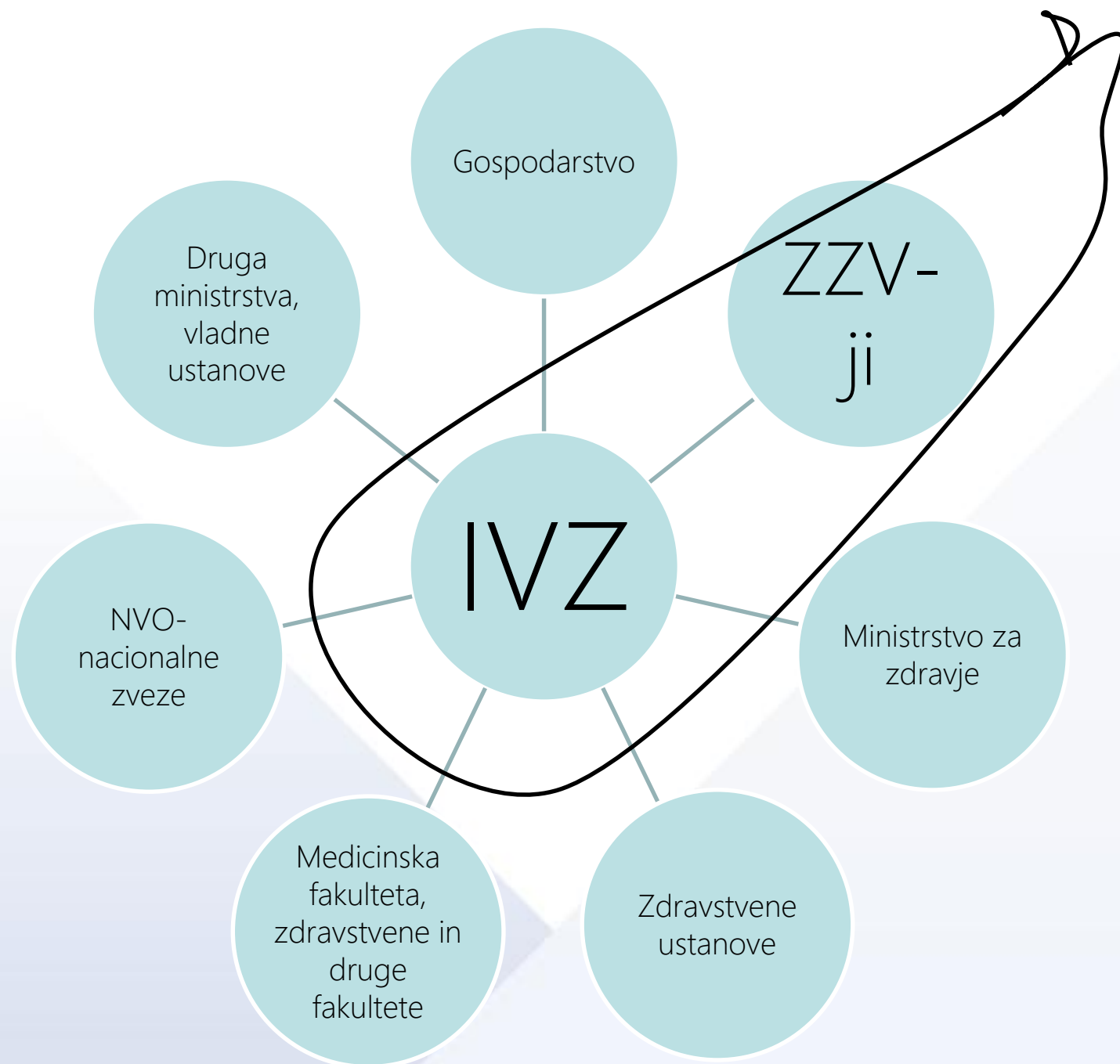
1992-2013:

Inštitut za varovanje zdravja- usmerjen v delovanje na **nacionalni** ravni (odločevalci) ter v znanstveno-raziskovalno dejavnost

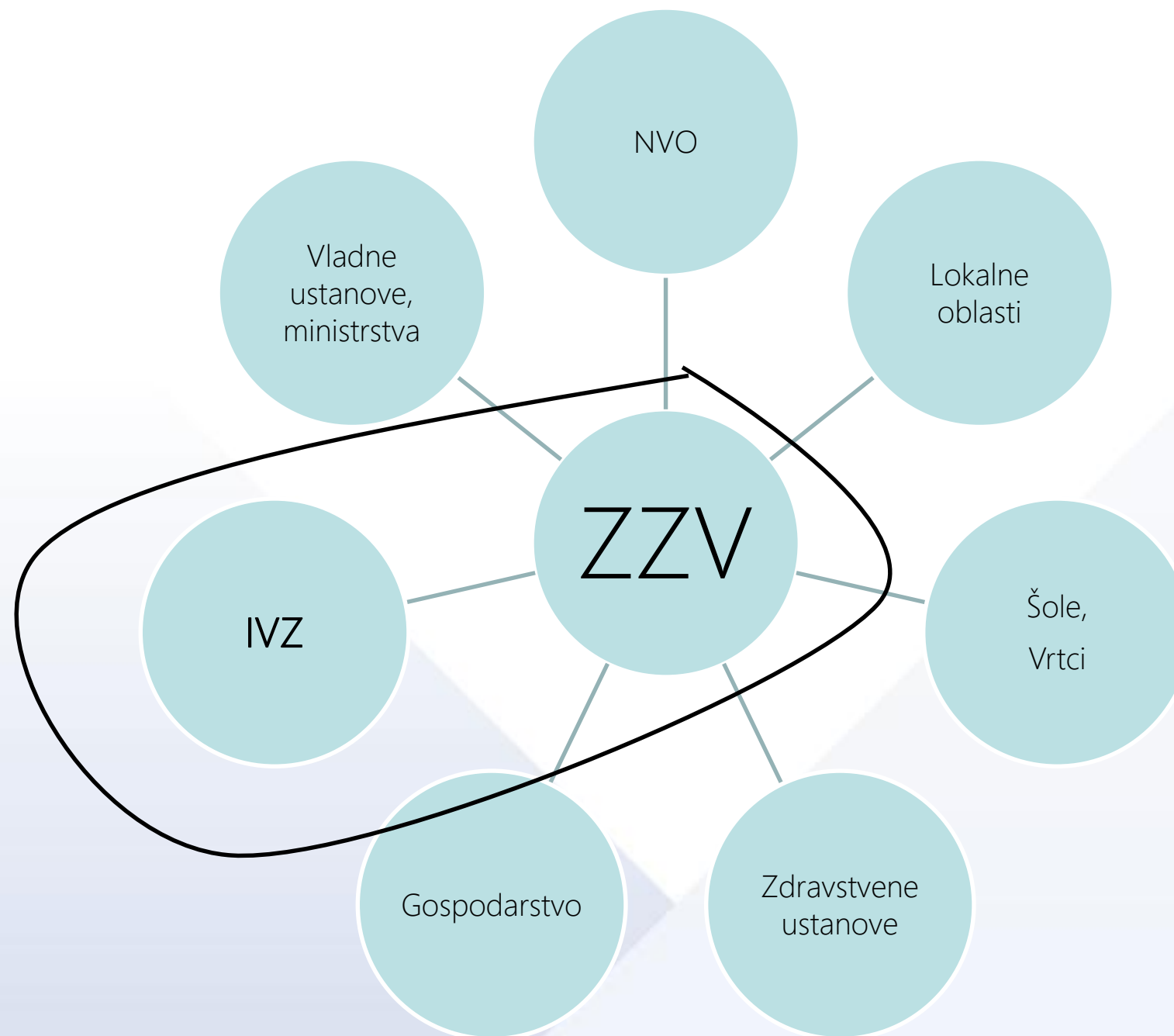
Zavodi za zdravstveno varstvo- usmerjeni v delovanje na **lokalni/regijski** ravni ter izvajanju **tržne** dejavnosti (izpostavljeni zakonitostim trga-konkurenca, razvoj...)

Razdrobljenost virov in interesov, regijsko specifično delovanje, ohlapna ali odsotna usklajenost delovanja/koordinacije na področju javnega zdravja

Inštitut za varovanje zdravja (IVZ)

Zavod za zdravstveno varstvo (ZZV)- osrednja ustanova javnega zdravja v regiji

Reorganizacija javnega zdravja 2014 - ustanovitev NIJZ in NLZOH

- Zakonske osnove in strateški razvoj

Nacionalni laboratorij za zdravje, okolje in hrano (NLZOH):

- Medicinska mikrobiologija
- Mikrobiološke analize živil, vod in drugih vzorcev iz okolja
- Kemijske analize živil, vod in drugih vzorcev iz okolja
- Higijenska in zdravstvena ekološka dejavnost
- Kontrolni laboratorij za kakovost zdravil
- Regijske enote

NIJZ

Dejavnost

- **zagotavljanje podatkov** s področja zdravja in zdravstvenega varstva,
- **spremljanje in ocenjevanje zdravja** prebivalstva;
- **varovanje zdravja** ter **pripravljenost na resne grožnje** zdravju;
- **krepitev zdravja** in oblikovanje strokovnih podlag za sprejemanje **zdravju naklonjenih politik**;
- **programi** in ukrepi za **preprečevanje bolezni**- razvoj, implementacija, spremljanje in ocenjevanje;
- **spremljanje in ocenjevanje zdravstvene dejavnosti**;
- **izobraževanje strokovnjakov** javnega zdravja ter **raziskave** v javnem zdravju;
- **strokovna podpora odločitvam**, ki jih sprejema država na nacionalnem in lokalnem nivoju in, ki imajo posredni ali neposredni **vpliv na zdravje populacije**.
- **Šola javnega zdravja**

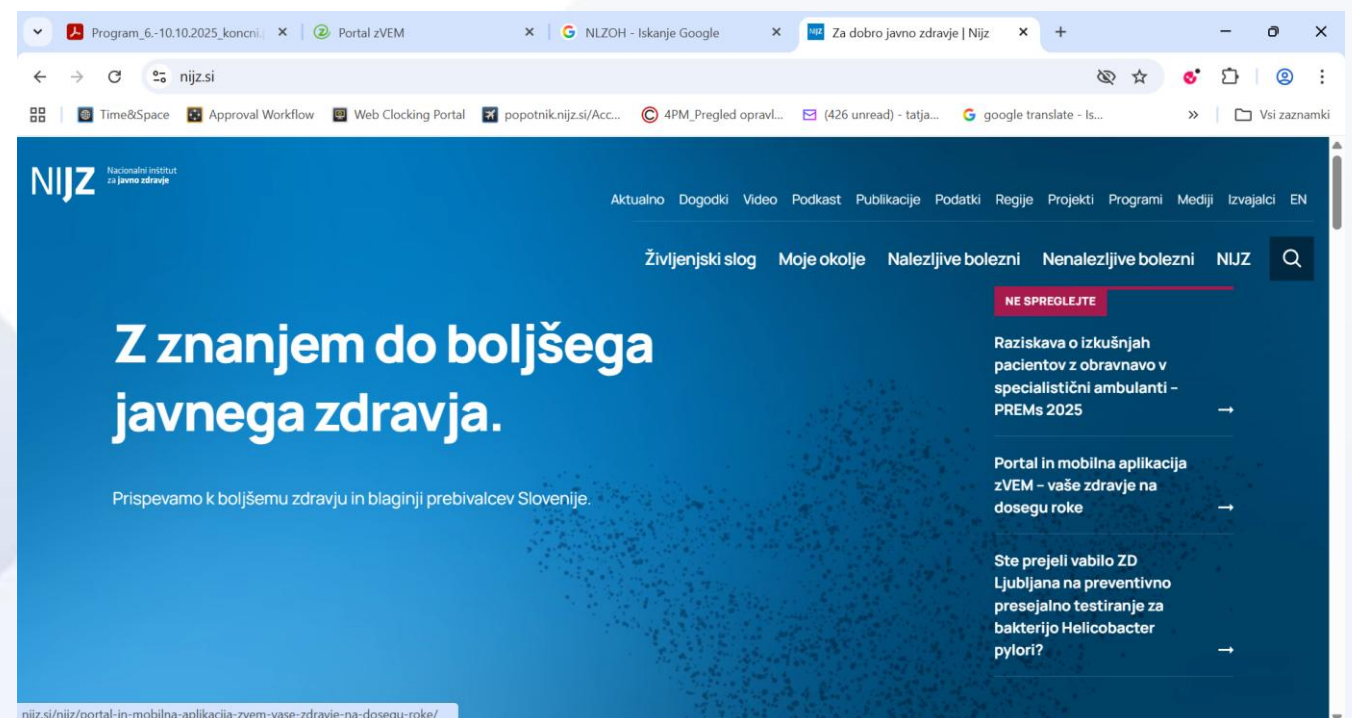
Ključne funkcije SZO

Nacionalni inštitut za javno zdravje NIJZ

- **Osrednja inštitucija javnega zdravja v Sloveniji**
- **V sedanji obliki ustanovljen 1.1.2014**
- **Centralne enote v Ljubljani: Trubarjeva 2 in Zaloška cesta 29**
- **9 območnih enot**
- **Vse ključne funkcije JZ**

Vir: Siol.net

Območne enote (OE)

OE Celje, Ipavčeva 18, Celje,

OE Koper, Vojkovo nabrežje 4a, Koper,

OE Kranj, Gosposvetska ulica 12, Kranj,

OE Ljubljana, Zaloška 29, Ljubljana,

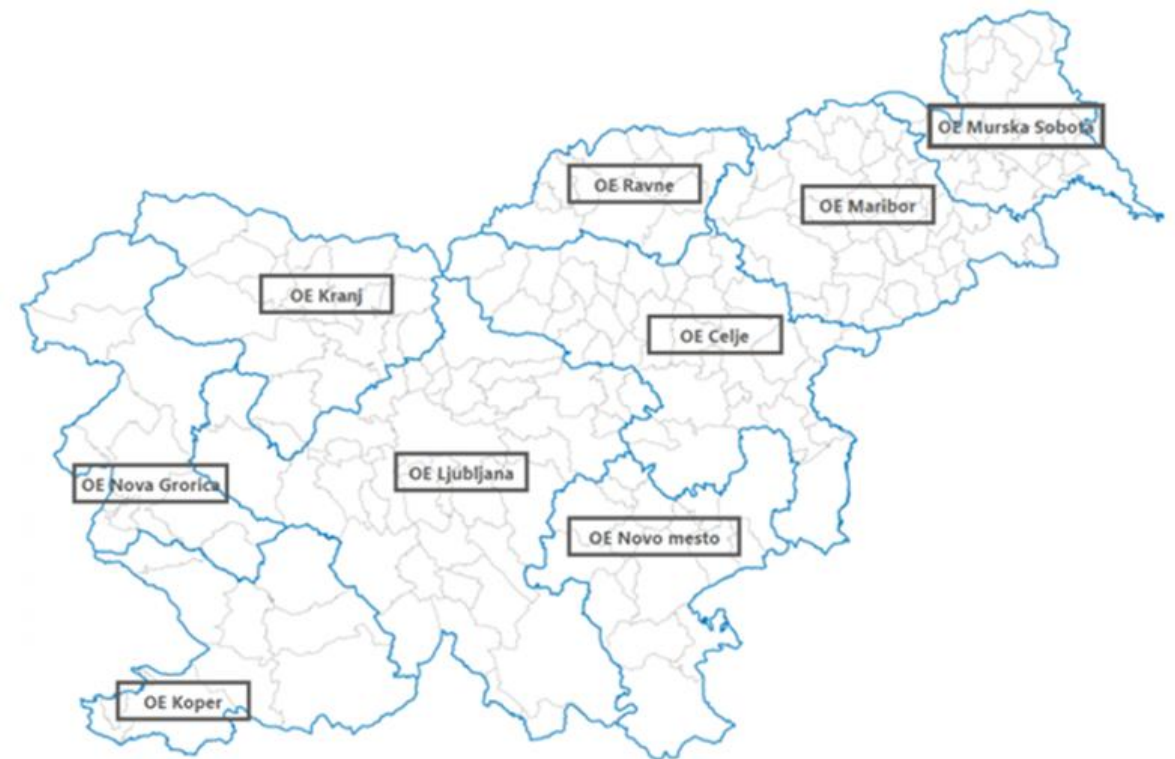
OE Maribor, Prvomajska ulica 1, Maribor,

OE Murska Sobota, Ulica Arhitekta Novaka 2b, Murska Sobota,

OE Nova Gorica, Vipavska cesta 13, Rožna Dolina, Nova Gorica,

OE Novo mesto, Mej vrti 5, Novo mesto,

OE Ravne na Koroškem, Ob Suhi 5b, Ravne na Koroškem.

Območne enote (OE) NIJZ - naloge

- Delujejo na območju vseh občin v eni statistični/zdravstveni regiji
- Na podlagi poznavanja zdravstvene problematike in specifičnih dejavnikov, ki so pomembni za zdravje lokalnega prebivalstva

UDEJANJANJE NACIONALNIH PROGRAMOV NA ENAK NAČIN IN POVSOD

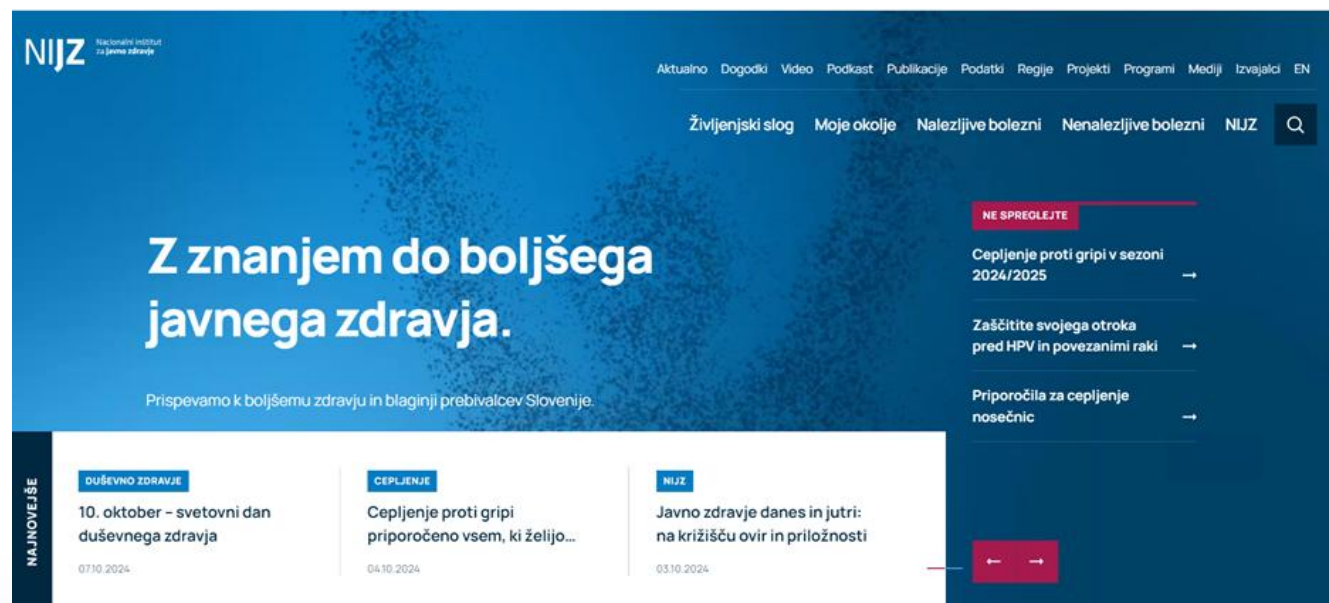
Koordinatorji implementacije nacionalnih programov- preventivnih in presejalnih programov, programov krepitev zdravja

SKUPNOSTNI PRISTOP – krepitev kapacitete skupnosti:

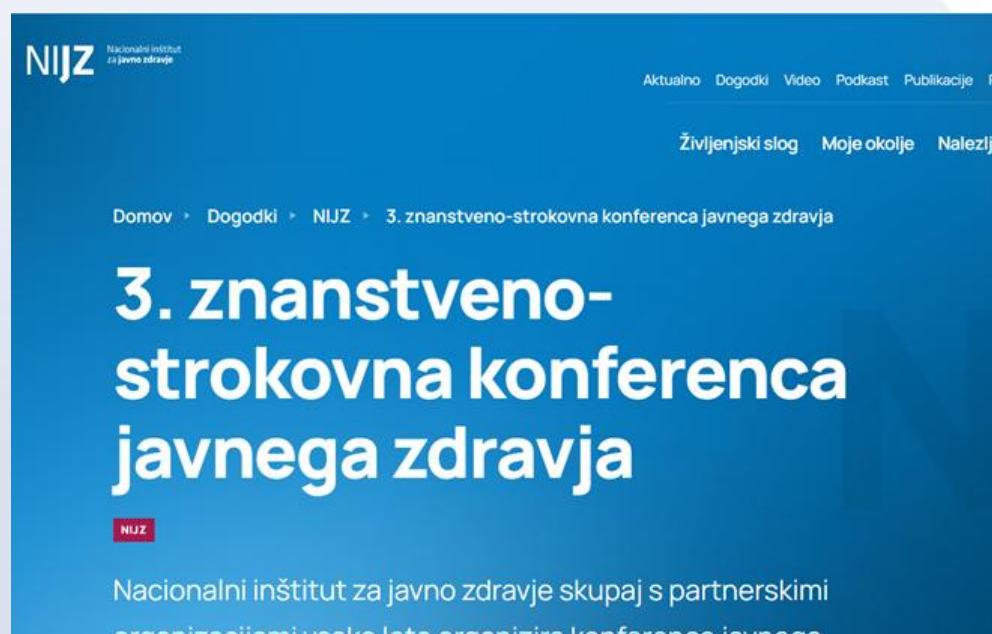
- Nudijo lokalnim oblastem strokovna izhodišča za sprejemanje politik in ukrepov varovanja in krepitev zdravja na lokalnih ravneh
- So izvajalci različnih aktivnosti in povezovalci med vladnimi in nevladnimi organizacijami v skupnosti.
- Zagotavljajo strokovno podporo pri pripravi, izvajanju in vrednotenju ukrepov za izboljšanje zdravja.

NIJZ –primeri delovanja

Predstavitev ključnih strokovnih in znanstvenih dosežkov

NIJZ Primeri spremljanja zdravja in zagotavljanja podatkov

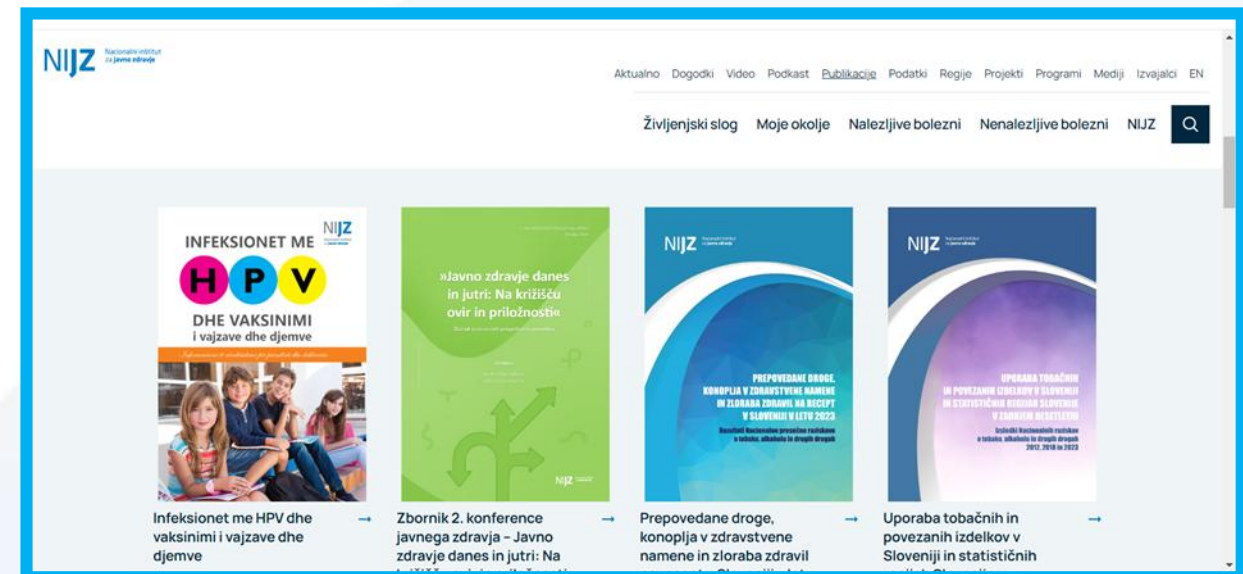
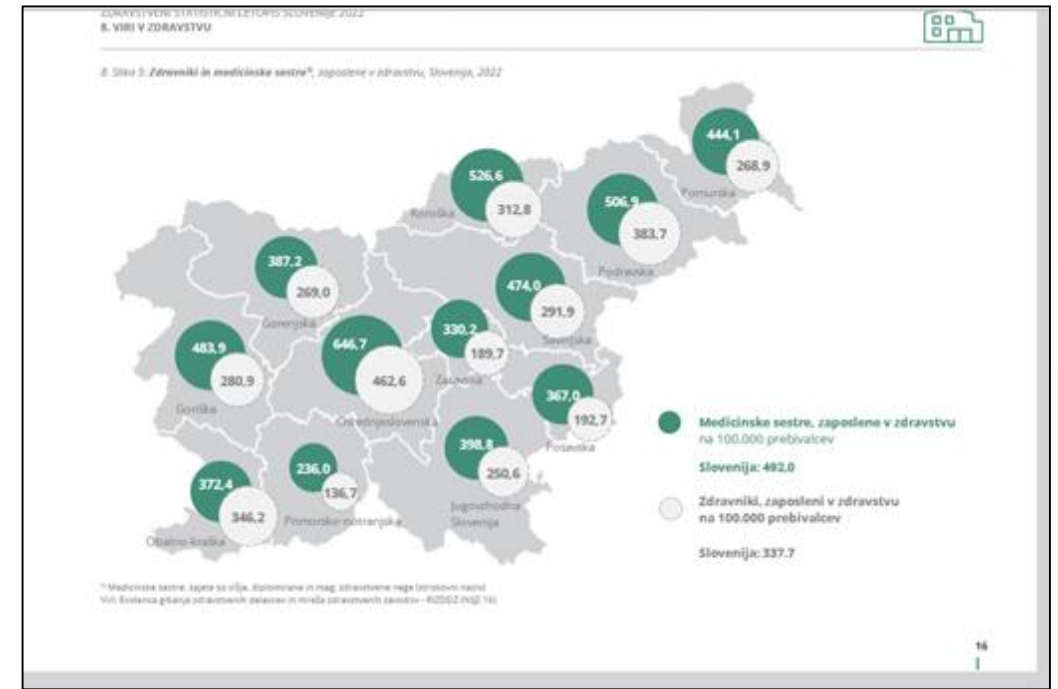
PODATKOVNI PORTAL NIJZ

www.nijz.si

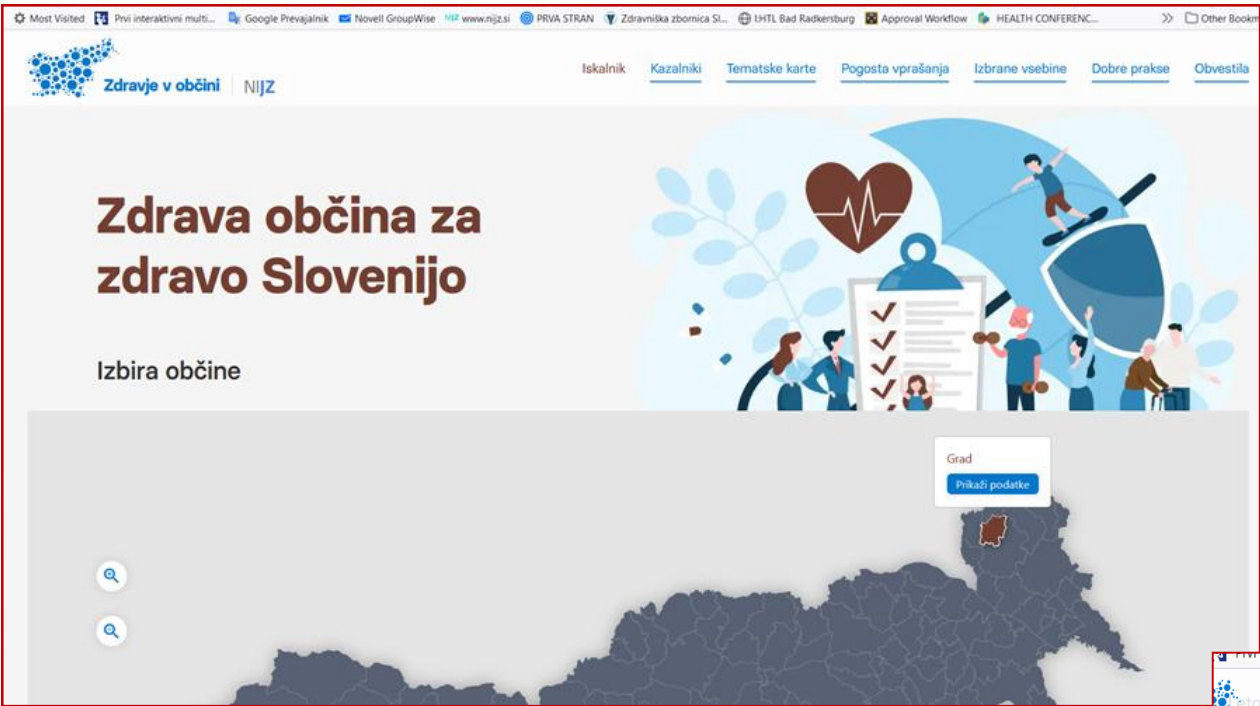
NIJZ je pooblaščen za zbiranje podatkov o zdravju in zdravstvenem varstvu slovenske populacije ter eden izmed pooblaščenih izvajalcev v sistemu državne statistike.

- **Zdravstvene statistične zbirke podatkov**
- **Raziskave (ponavljajoče se in posamične)**
- **Drugi viri podatkov (SZO, Eurostat, ECDC, SURS, UMAR, OI...)**

Pripravljamo različna gradiva na ključnih javnozdravstvenih področjih za splošno in strokovno javnost.

Primeri spremljanja zdravja in zagotavljanja podatkov

Zdravje v občini
<https://obcine.nijz.si/>
www.nijz.si

47 kazalnikov za vsako občino

Zdravje v občini NIJZ		Izbrano leto	Kazalnik		Iskalnik	Kazalniki	Tematske karte	Pogosta vprašanja	Izbrane vsebine	Dobre prakse
		2022			K5.1 Umrljivost po stalnem bivališču					
		Objava 2016	Objava 2022	ABS. razlika	REL. razlika					
Slovenija		979,90	921,50	-58,40	-6,0%					
Posavska		1.129,00	985,60	-143,40	-12,7%					
Osrednjeslovenska		856,60	820,70	-35,90	-4,2%					
Primorsko-notranjska		959,10	895,00	-64,10	-6,7%					
Goriška		951,80	850,10	-101,70	-10,7%					
Pomurska		1.147,30	1.077,50	-69,80	-6,1%					
10	Tišina	1.071,90	1.121,60	49,70	4,6%					
176	Razkrižje	1.371,00	731,20	-639,80	-46,7%					
187	Velika Polana	2.211,50	1.204,60	-1.006,90	-45,5%					
2	Beltinci	1.167,00	1.141,30	-25,70	-2,2%					
15	Črenšovci	1.303,20	1.069,20	-234,00	-18,0%					
29	Gornja Radgona	1.190,20	1.127,80	-62,40	-5,2%					
31	Gornji Petrovci	1.065,50	1.187,30	121,80	11,4%					
47	Kobilje	947,70	1.079,50	131,80	13,9%					
59	Lendava/Lendva	1.147,80	1.088,40	-59,40	-5,2%					

Primeri nacionalnih programov

NIJZ:

razvija in/ali
implementira in/ali
koordinira in/ali
spremlja/ocenjuje :

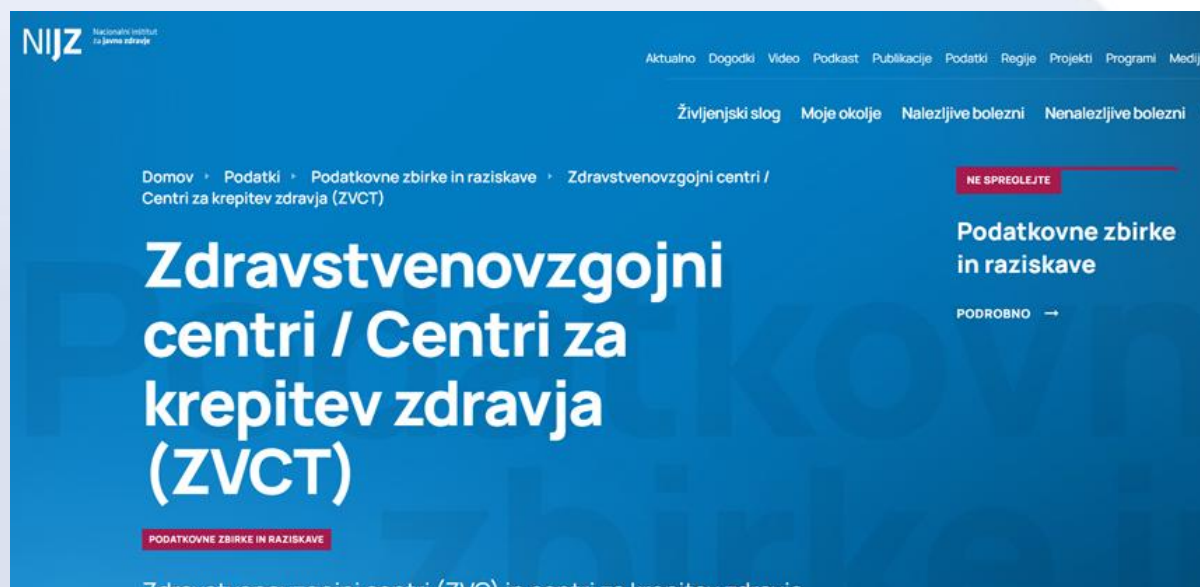
Slovenska mreža zdravih šol, Zdravje v vrtcu

Varno s soncem, To sem jaz....

<https://www.nijz.si/sl/programi-in-projekti>

Primarna raven

- Družinska obravnava debelosti otrok
- Obravnava tvegane pitja alkohola

Dodana vrednost NIJZ

- **Celovit pristop k javnemu zdravju prebivalstva:** vse ciljne skupine, širok spekter javnozdravstvenih tematik- zdravje za vse
- **Poenoteno izvajanje** vseh aktivnosti na celotnem prostoru Slovenije
- **Dvig dostopnosti** do preventivnih programov
- **Strateško načrtovanje**, prioritizacija in **odgovor na** obstoječe in nove javnozdravstvene izzive
- Spremljanje zdravja prebivalstva omogoča **razvoj in implementacijo** javnozdravstvenih **ukrepov** glede na dejanske zdravstvene potrebe

Dodana vrednost NIJZ

Razvojno delo in nova področja dela:

- E-zdravje, ekonomika v zdravstvu, promocija zdravja na delovnem mestu
- Novi nacionalni programi npr. Mira, Centri za krepitev zdravje
- Prenovljeni preventivni programi, npr. za otroke in mladostnike, za bodoče starše...

Raziskovalno delo je okrepljeno:

- Obdobne raziskave CHM-Cindi, EHIS, HBSC, PANDA...
- Številne raziskave s uporabo podatkov iz nacionalnih podatkovnih baz
- Učna baza za področje javnega zdravja
- Obvladovanje groženj zdravju (Covid-19 epidemije)!

Izzivi javnega zdravja v 21.stoletju ?

(Multiple) Kronične nenalezljive bolezni- staranje

Duševno zdravje- nove zaščitne pojavnosti

Nalezljive bolezni

Vplivi klimatskih sprememb na zdravje?
Migracije?

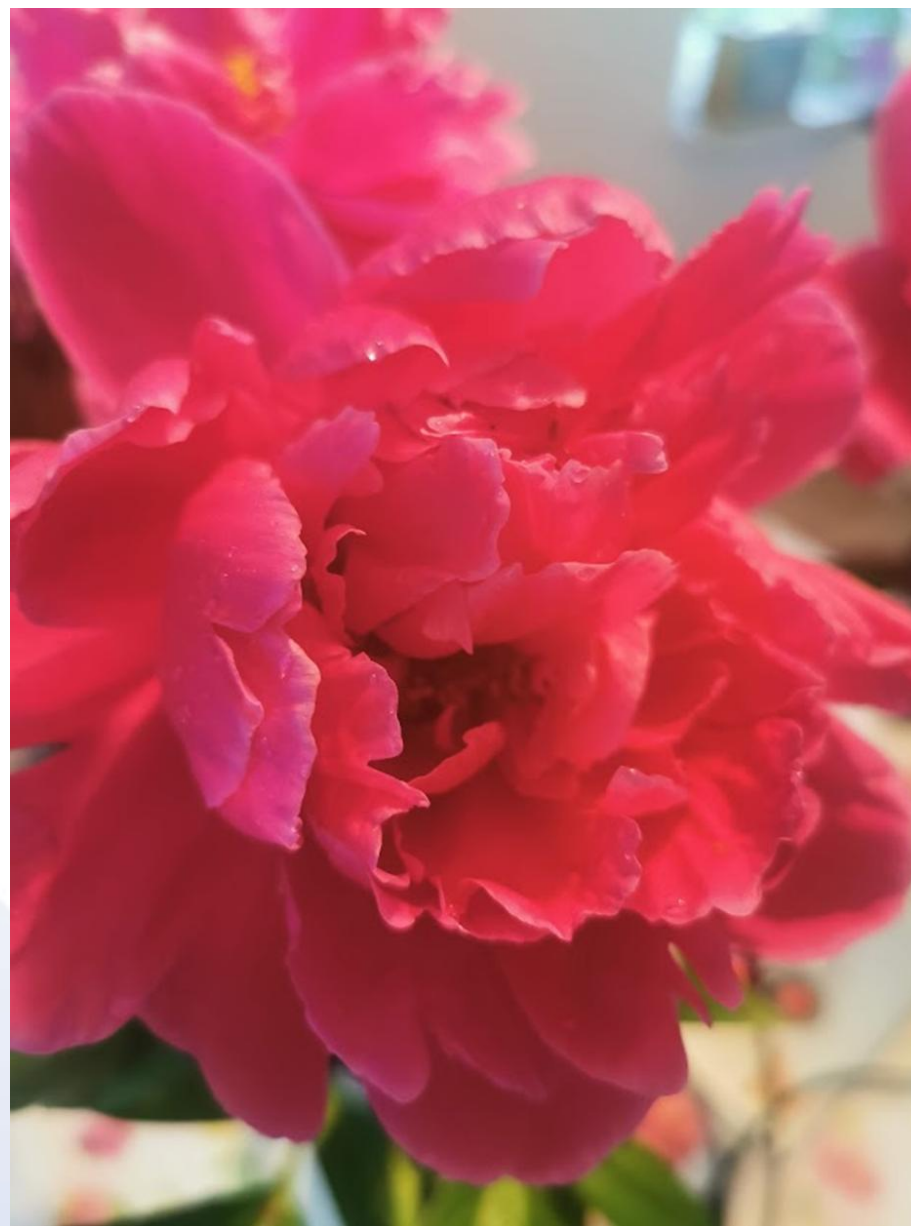
Zdravje za vse!
(Ne)enakosti v zdravju!

Se zelo hitro spreminjajo!

Sklepne misli

- Tradicionalno močna/prisotna stroka javnega zdravja vpliva na miselnost prebivalstva in oblikovalcev politik
- Spremembe kulturnih vrednot
- Spremembe vedenjskega sloga
- Zavedanje o prisotnosti zdravja v vseh politikah -Whole of society approach (SZO),Millenium goals (ZN), „Leave no one behind“ (ZN, EU)
- **Hitre spremembe sveta okoli nas zahtevajo hitre, strokovne, učinkovite odgovore na izzive**

***Zahvaljujem se vam za
pozornost!***

Zahvaljujem se prof.dr. Erženu za iztočnice